

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης

«Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Ενότητα: «Ο προϋπολογισμός της Ε.Ε.»

9/16 Μαρτίου 2016

Γιώργος Οικονόμου
Υπ. Διδ. ΕΚΠΑ
ΜΔΕ «Δημ. Πολιτική & Διοίκηση» ΟΠΑ

Πλαίσιο

- i. Αφετηρία: “Raison d’ être” προϋπολογισμού
- ii. Χαρακτηριστικά προϋπολογισμού (π/υ) ΕΕ
 - Αρχές, έννοιες, πόροι
- iii. Θεσμικά, θεωρητικό πλαίσιο
 - Θεσμοί, κύκλος π/υ (διαδικασίες)
- iv. Δεδομένα
 - Μερίδια (χωρών, πολιτικών)

Σημασία π/υ ΕΕ

- Πολιτική διάσταση
 - Πεδίο θεσμικών διαπραγματεύσεων
διακυβερνητικού και υπερεθνικού χαρακτήρα
(χώρες-μέλη, όργανα ΕΕ)
- Μικρός οικονομικός αντίκτυπος αλλά όχι αμελητέος
- Απεικόνιση των πεδίων δημόσιων πολιτικών που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ
- Ποικιλία διαδικασιών πολιτικής (“politics”)

Ιστορικά

- Σύστημα παρακολούθησης και μέτρησης
 - Ανάγκη καταγραφής οικονομικών στοιχείων
 - Απώλειες Α΄ ΠΠ , απουσία συστήματος επιμελητείας (Χριστοδουλάκης, 2012)
- ΕΟΚ (1958)
 - Περιορισμένη η σημασία που αποδιδόταν στον π/υ κατά τα πρώτα έτη (Tsoukalis, 1997: 209)
- Κομβικά σημεία
 - 1958 (αρχές)
 - 1970-1975 (ίδιοι πόροι-ΦΠΑ) , 1988 (ΠΔΠ, % ΑΕΕ)
 - 2009 (ΣΛΕΕ, διαδικασία + ρητή αναφορά ΠΔΠ)

Γενικές αρχές προϋπολογισμού

- Αρχές

- Ενότητας
- Ενιαυσίου
- Ισοσκέλισης
- Καθολικότητας
- Ειδίκευσης
- Χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης
- Διαφάνειας
- Αυθεντικότητας
- Ενιαίας νομισματικής μονάδας

ενιαίο
κείμενο

ετήσια
διάρκεια

έσοδα =
δαπάνες

μη ειδικός
προορισμός εσόδων

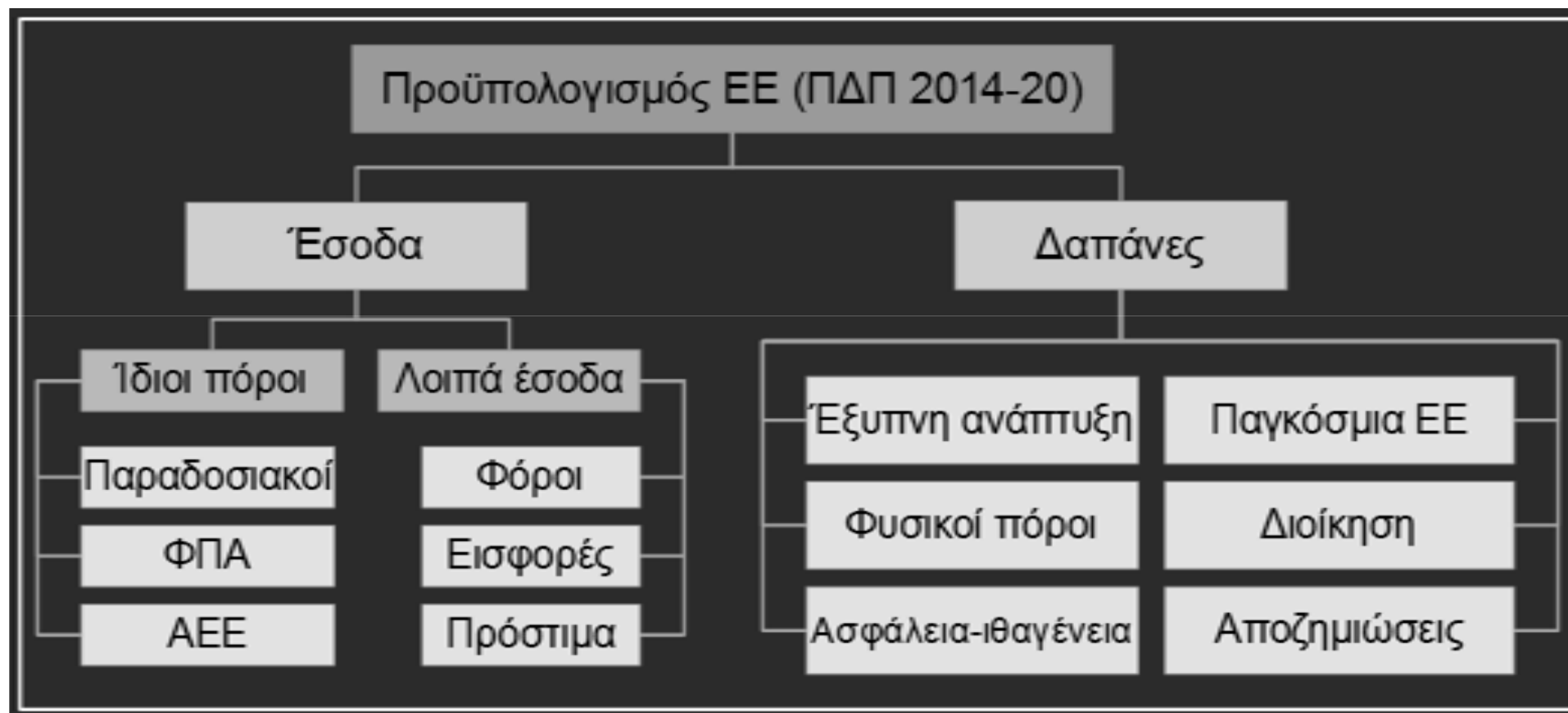
Λεπτομέρεια
σκοπού

Δημοσίευση

Οικονομία,
αποτελεσματικότητα,
αποδοτικότητα

Ευρώ!

Αρχιτεκτονική π/υ ΕΕ

Έννοιες: ΠΔΠ 1/2

- Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ)
 - Υιοθετήθηκε το 1988 (ρητή πρόβλεψη: ΣΛΕΕ, 2009)
 - Αποτελεί πλαίσιο πολυετούς προγραμματισμού. Οι προτεραιότητες πολιτικών διατυπώνονται σε δημοσιονομικούς όρους για τουλάχιστον 5 έτη.
 - Υιοθέτηση δημοσιονομικών προοπτικών (“financial perspectives”) ➡ γενικά επίπεδα δαπανών για κάθε βασική κατηγορία του π/υ
 - Ανώτατο όριο σε σχέση με ΑΕΠ κρατών & δομή εσόδων

ΠΔΠ 2/2

- Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ)
 - Εντός του ΠΔΠ προσδιορίζονται τα μέγιστα ετήσια ποσά για ευρείες κατηγορίες δαπανών
 - Η ετήσια διαδικασία του π/υ πρέπει να τηρεί τα ανώτατα όρια
 - Όριο πόρων: 1,23% του ΑΕΕ για πληρωμές (1,29% ΑΕΕ για αναλήψεις)
 - Όφελος:
 - Δημοσιονομική πειθαρχία
 - Προβλεψιμότητα δαπανών

Ίδιοι Πόροι 1/2

- «Ο π/υ χρηματοδοτείται στο ακέραιο, υπό την επιφύλαξη των άλλων εσόδων, από ίδιους πόρους» [Α311 (πρώην 269ΣΕΚ), Εν.Αποδ. ΣΕΕ-ΣΛΕΕ, 2010]
- Τύποι ιδίων πόρων (2007-13):
 1. Πόροι παραδοσιακοί
 - i. Κυρίως τελωνειακοί δασμοί και εισφορές ζάχαρης
 2. Ενιαίο ποσοστό ΦΠΑ (0,30%)
 3. Πόροι βασιζόμενοι στο Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ, πλέον ο σημαντικότερος πόρος)

Ίδιοι Πόροι 2/2

- Λοιπές πηγές εσόδων
 - Φόροι μισθωτής εργασίας (προσωπικό ΕΕ)
 - Εισφορές από χώρες εκτός ΕΕ
 - Πρόστιμα ($\approx$ 1 δις 2013 / 1,5 δις 2012 / 1 δις 2011)
 - ✓ Πλεόνασμα = > εισφορών κρατών βάσει ΑΕΕ για το επόμενο έτος

Διορθώσεις

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 1984 (Fontainebleau)

- Αρχές
 - ✓ Η πολιτική δαπανών ως μέσο επίλυσης δημοσιονομικών ανισορροπιών
 - ✓ Κάθε κράτος με δημοσιονομικό βάρος υπερβολικό σε σχέση με την σχετική του ευημερία τυγχάνει διόρθωσης.
- Ειδικά:
 - Επιστροφή του ΗΒ
 - Κατ' αποκοπήν πληρωμές (2007-2013)
Κάτω Χώρες & Σουηδία
 - Μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ
Αυστρία: 0,225%, Γερμανία: 0,15%, Κάτω Χώρες: 0,1%, Σουηδία: 0.1%.

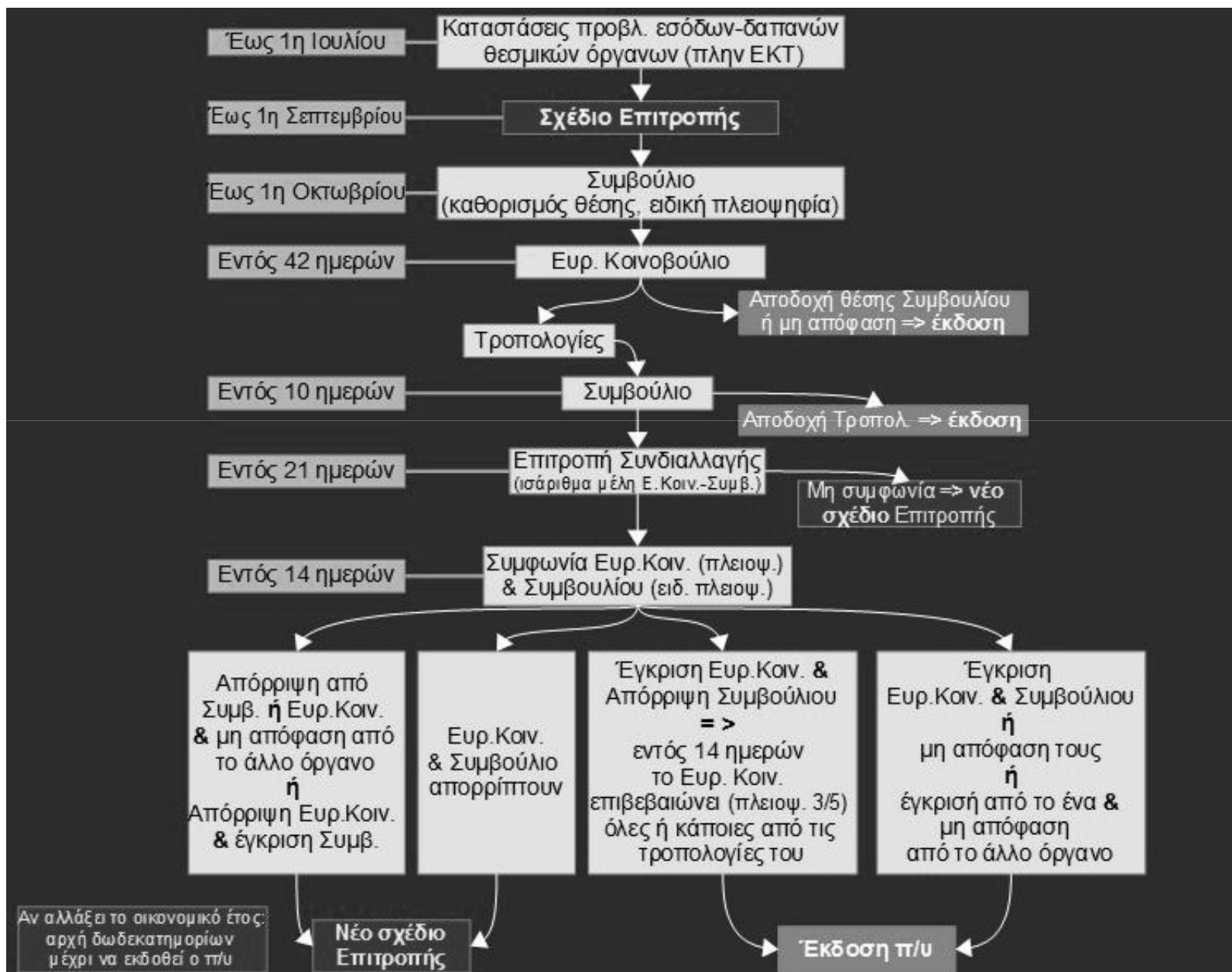
Κύκλος π/υ και θεσμοί

- Στάδια προϋπολογισμού
 - Κατάρτιση, έγκριση
 - Συμβούλιο, Ευρ. Κοινοβούλιο, Επιτροπή (ΓΔ Προϋπολογισμού)
 - Στο ανώτατο επίπεδο η έγκριση του ΠΔΠ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο)
 - Εκτέλεση
 - Επιτροπή, αρχές κρατών μελών
 - Έλεγχος
 - Ευρ. Ελεγκτικό Συνέδριο (νομιμότητα, κανονικότητα, χρηστή διαχείριση) $\Rightarrow$ Ετήσια έκθεση, Επιτροπή & εθνικά όργανα
- Θεωρητικό πλαίσιο προσέγγισης διαδικασιών
 - Ορθολογικός νεοθεσμισμός (Lindner, 2006:23. Σχετ.: Scharpf, 1997). Αλληλεξάρτηση, συνεργασία δρώντων

Ετήσιος π/υ

- Καταρτίζεται τηρουμένου του ΠΔΠ [Α312, Εν.Αποδ. ΣΕΕ-ΣΛΕΕ, 2010]]
- Οικονομικό έτος 1 Ιαν. - 31 Δεκ.
- Διαδικασία κατάρτισης
 - Αρχή δωδεκατημορίων (μη συμφωνία)
- Εκδίδεται δημοσιονομικός κανονισμός με οριζόντιο χαρακτήρα (εφαρμογή σε όλους τους τομείς δαπανών)
- Εργαλείο παρακολούθησης της εκτέλεσης
 - Μηχανογραφημένο σύστημα
 - Λογιστική σε δεδουλευμένη βάση (vs ταμειακή βάση...)
 - IPSAS (Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα δημόσιων φορέων)

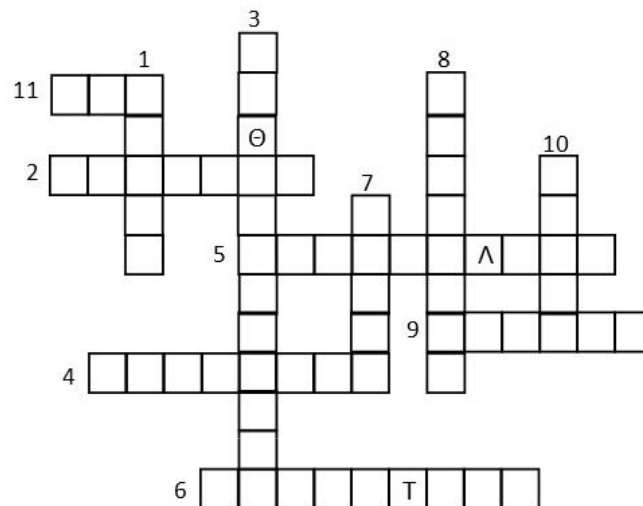
Κατάρτιση π/υ (Α314 ΣΛΕΕ)

Εκτέλεση π/υ

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή
 - Συνεργασία με κράτη μέλη, πολιτικός έλεγχος από Ευρ. Κοινοβούλιο
- Λειτουργίες:
 - Ανάληψη υποχρεώσεων
 - Πληρωμές
- Μέθοδοι εκτέλεσης:
 1. Απευθείας (άμεση διαχείριση από την Ευρ. Επιτροπή, περίπου 22% των δαπανών)
 2. Επιμερισμένη διαχείριση με κράτη μέλη (περίπου 76%)
 3. Έμμεση διαχείριση (ανάθεση σε τρίτους φορείς, π.χ. χώρες ή άλλους διεθνείς οργανισμούς, περίπου 22%)

Σταυρόλεξο (ανακεφαλαίωση)

1. Μέθοδος εκτέλεσης του π/υ (κάθετα)
2. Ασκείται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (πολιτικός) και το Ευρ. Ελεγκτικό Συνέδριο (οριζόντια)
3. Αρχή του π/υ (κάθετα)
4. Επιβάλλεται από την Επιτροπή/κατηγορία εσόδου (πληθυντικός, οριζόντια)
5. Αρχή του π/υ (οριζόντια)
6. Στάδιο του π/υ (οριζόντια)
7. Κατηγορία του π/υ (σκέλος) (κάθετα)
8. Είναι το Δημοσιονομικό Πλαίσιο (κάθετα)
9. Διάρκεια του π/υ (οριζόντια)
10. Λογιστική Δεδουλευμένης (για την παρακολούθηση της εκτέλεσης του π/υ) (κάθετα)
11. Κατηγορία ιδίων πόρων του π/υ (έσοδο)

video (ανακεφαλαίωση)

“The EU budget sliced & diced”

<https://www.youtube.com/watch?v=wdQyDr1LVfo>

“How It Works: EU Budget -- Who pays?”

<https://www.youtube.com/watch?v=rj7fDfy8fil>

Δεδομένα

Κατανομή ΠΔΠ, έτη 2014-2020

εκατ. ευρώ, σταθ. τιμές 2011								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Σύνολο
1 Έξυπνη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς	60.283	61.725	62.771	64.238	65.528	67.214	69.004	450.763
α) Ανταγωνιστικότητα	15.605	16.321	16.726	17.693	18.490	19.700	21.079	125.614
β) Συνοχή	44.678	45.404	46.045	46.545	47.038	47.514	47.925	325.149
2 Βιώσιμη ανάπτυξη, φυσικοί πόροι	55.883	55.060	54.261	53.448	52.466	51.503	50.558	373.179
3 Ασφάλεια-Ιθαγένεια	2.053	2.075	2.154	2.232	2.312	2.391	2.469	15.686
4 Η ΕΕ ως παγκόσμιος παράγοντας	7.854	8.083	8.281	8.375	8.553	8.764	8.794	58.704
5 Διοίκηση	8.218	8.385	8.589	8.807	9.007	9.206	9.417	61.629
6 Αποζημιώσεις	27	0	0	0	0	0	0	27
Σύνολο (δεσμεύσεις)	134.318	135.328	136.056	137.100	137.866	139.078	140.242	959.988
ως % ΑΕΕ	1,03%	1,02%	1,00%	1,00%	0,99%	0,98%	0,98%	1,00%

ΠΔΠ 2014-2020 (υποκατηγορίες, 1/6)

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 1α (Ανταγωνιστικότητα)**

Περισσότερο από το ήμισυ των πιστώσεων του προϋπολογισμού για τον τομέα αυτόν διατίθεται στο πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020». Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ) αντιπροσωπεύει το επενδυτικό σκέλος του επενδυτικού σχεδίου της ΕΕ για την Ευρώπη. Το νέο Ταμείο, που δημιουργήθηκε σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) θα κινητοποιήσει τουλάχιστον 315 δισεκατ. ευρώ σε πρόσθετες ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση για την προώθηση της απασχόλησης και της ανάπτυξης.

Επιπλέον, χρηματοδοτούνται δράσεις για: εκπαίδευση, κατάρτιση και αθλητισμός (Erasmus+), τα προγράμματα «Galileo» και «Copernicus», το πρόγραμμα «COSME» («Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και μικρομεσαίες επιχειρήσεις»).

ΠΔΠ 2014-2020 (υποκατηγορίες, 2/6)

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 1β (Συνοχή)**

Ο τομέας 1β του δημοσιονομικού πλαισίου καλύπτει το «Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης» (ΕΤΠΑ), το «Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο» (ΕΚΤ), συμπεριλαμβανομένου του «Ειδικού συμπληρωματικού κονδυλίου για την Πρωτοβουλία για την απασχόληση των νέων (ΠΑΝ)», το «Ταμείο Συνοχής» (ΤΣ) και το «Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους» (ΤΕΒΑ). Επίσης καλύπτει τη χρηματοδοτική συνεισφορά του Ταμείου Συνοχής στη διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη» (ΔΣΕ-Μεταφορές).

Ο κύριος στόχος των διαρθρωτικών ταμείων (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) και του Ταμείου Συνοχής είναι η ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής μεταξύ των περιφερειών και των κρατών μελών της ΕΕ, μέσω της συγκέντρωσης πόρων σε λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και κράτη μέλη.

ΠΔΠ 2014-2020 (υποκατηγορίες, 3/6)

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 2 (Βιώσιμη ανάπτυξη – φυσικοί πόροι)**

Οι γενικοί στόχοι της «Κοινής Γεωργικής Πολιτικής» (ΚΓΠ) για την περίοδο 2014-2020 είναι οι ακόλουθοι: α) η προώθηση της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων, β) η αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων και γ) η ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι δύο «πυλώνες» της ΚΓΠ συμβάλλουν σε αυτούς τους στόχους με τη χρηματοδότηση ειδικών μέτρων σε καθένα: ο πυλώνας 1, ο οποίος χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ), αφορά μέτρα σχετικά με την αγορά και τις άμεσες ενισχύσεις, ενώ ο πυλώνας 2, ο οποίος χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), αφορά την αγροτική ανάπτυξη. Οι δύο αυτοί πυλώνες είναι αλληλένδετοι.

Επίσης, χρηματοδοτούνται δράσεις από το «Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας» (ΕΤΘΑ) αλλά και δράσεις για το περιβάλλον και το κλίμα από το πρόγραμμα LIFE.

ΠΔΠ 2014-2020 (υποκατηγορίες, 4/6)

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 3 (Ασφάλεια και ιθαγένεια)**

Ο τομέας 3 ομαδοποιεί διάφορες πολιτικές των οποίων κοινός στόχος είναι η ενίσχυση της έννοιας της «Ευρωπαϊκής ιθαγένειας» με τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας, χωρίς εσωτερικά σύνορα.

Χρηματοδοτήσεις εκταμιεύονται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME - διαχείριση μεταναστευτικών ροών), το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας (ISF-ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων και συντονισμένη αστυνομική συνεργασία και από τον Μηχανισμό πολιτικής προστασίας (φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές).

ΠΔΠ 2014-2020 (υποκατηγορίες, 5/6)

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 4 (Η ΕΕ ως παγκόσμιος παράγοντας)**
Χρηματοδοτήσεις από μηχανισμούς-εργαλεία: Μηχανισμός προενταξιακής βοήθειας, Στήριξη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, Ευρωπαϊκός μηχανισμός γειτονίας, Μηχανισμός αναπτυξιακής συνεργασίας (δράσεις στη Λατινική Αμερική, στην Ασία, στην Κεντρική Ασία, στη Μέση Ανατολή (Ιράν, Ιράκ και Υεμένη) και στη Νότια Αφρική), Μέσο εταιρικής σχέσης (π.χ. ενεργειακή ασφάλεια, οικονομική διπλωματία της Ένωσης, και δράσεις με παγκόσμια εμβέλεια), Ευρωπαϊκό μέσο για τη δημοκρατία και τα δικαιώματα του ανθρώπου, Μηχανισμός συμβολής στη σταθερότητα και την ειρήνη, Ανθρωπιστική βοήθεια, Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), Λοιπά μέσα (π.χ. Μηχανισμός συνεργασίας στον τομέα της πυρηνικής ασφάλειας, Ταμείο εγγυήσεων για τις εξωτερικές δράσεις κτλ)

ΠΔΠ 2014-2020 (υποκατηγορίες, 6/6)

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 5 (Διοίκηση)**

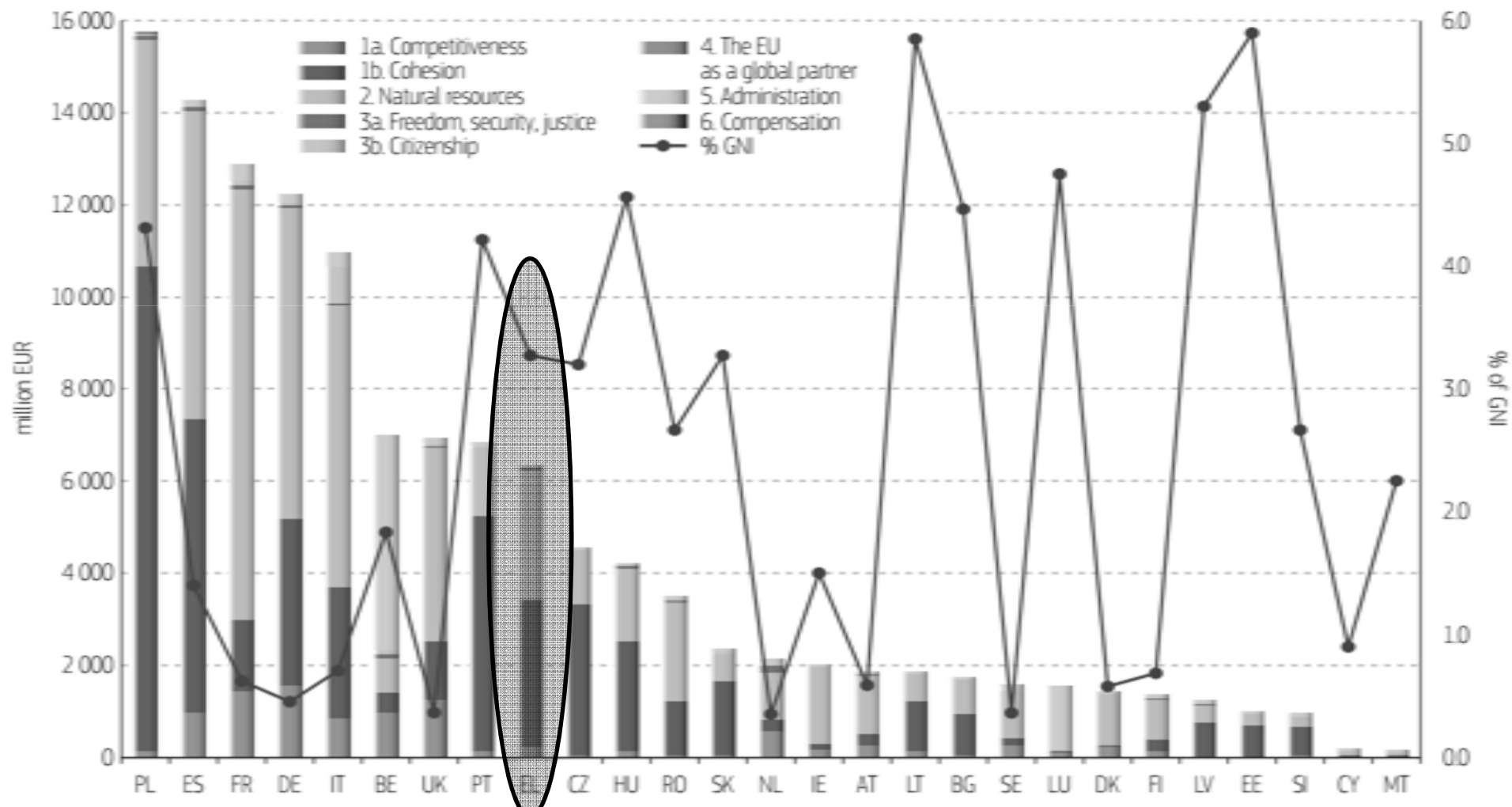
Διοικητικές δαπάνες όλων των θεσμικών οργάνων, συντάξεις, ευρωπαϊκά σχολεία

- **Κυριότερες πτυχές του τομέα 6 (Αποζημιώσεις ή αντισταθμίσεις)**

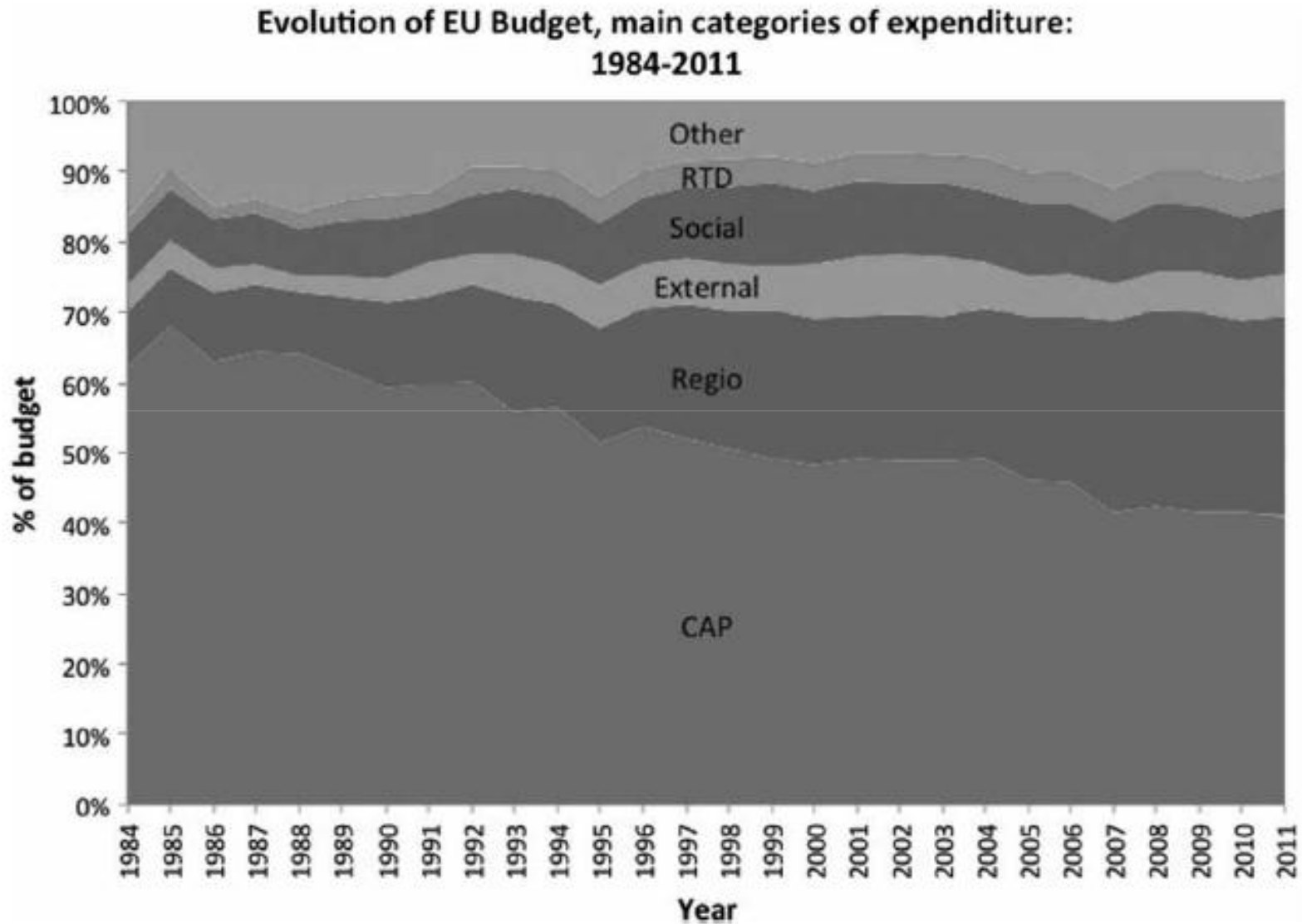
Στον προϋπολογισμό του 2014, ο τομέας αυτός κάλυπτε την ταμειακή διευκόλυνση που συμφωνήθηκε κατά τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης με την Κροατία. Σύμφωνα με το χρηματοδοτικό πακέτο που συμφωνήθηκε στο πλαίσιο της Συνθήκης Προσχώρησης, η διευκόλυνση αυτή περιοριζόταν μόνο στο οικονομικό έτος 2014. Στόχος της ήταν να συμβάλει στη βελτίωση των ταμειακών ροών στον εθνικό προϋπολογισμό της Κροατίας, λαμβανομένου υπόψη του χρονικού περιθωρίου που απαιτείται συνήθως για την εκτέλεση πληρωμών βάσει των αναλήψεων υποχρεώσεων.

Δαπάνες 2012 ανά κράτος μέλος

(αριστερός άξονας: εκατ. ευρώ, δεξιός άξονας: % ΑΕΕ)

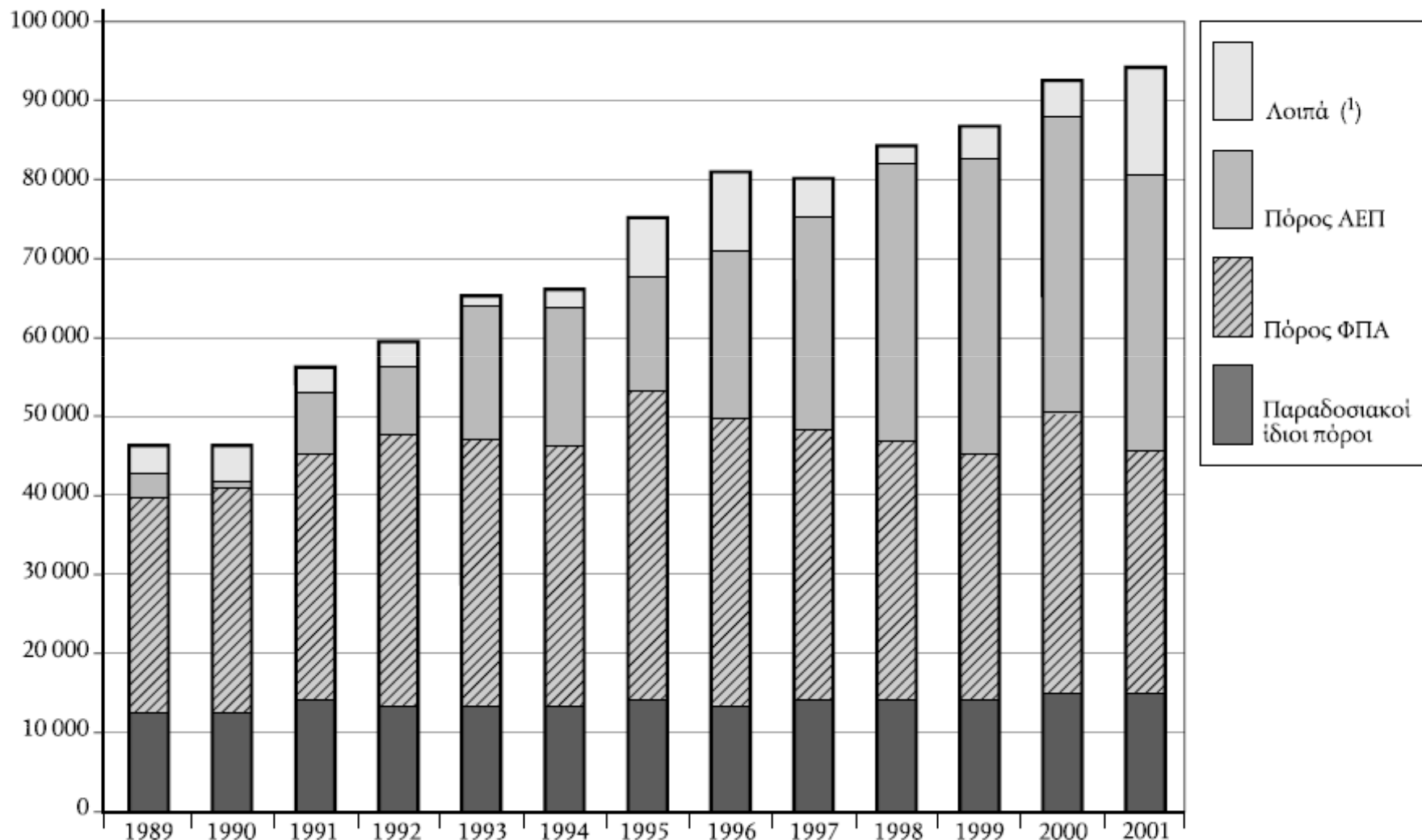

Εξέλιξη των κυριότερων κατηγοριών δαπανών

Έσοδα 1989-2001 (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2001)

Παράσταση 1.2 — Εξέλιξη των πηγών πραγματικών εσόδων μεταξύ 1989 και 2001 (εκατ. EUR)

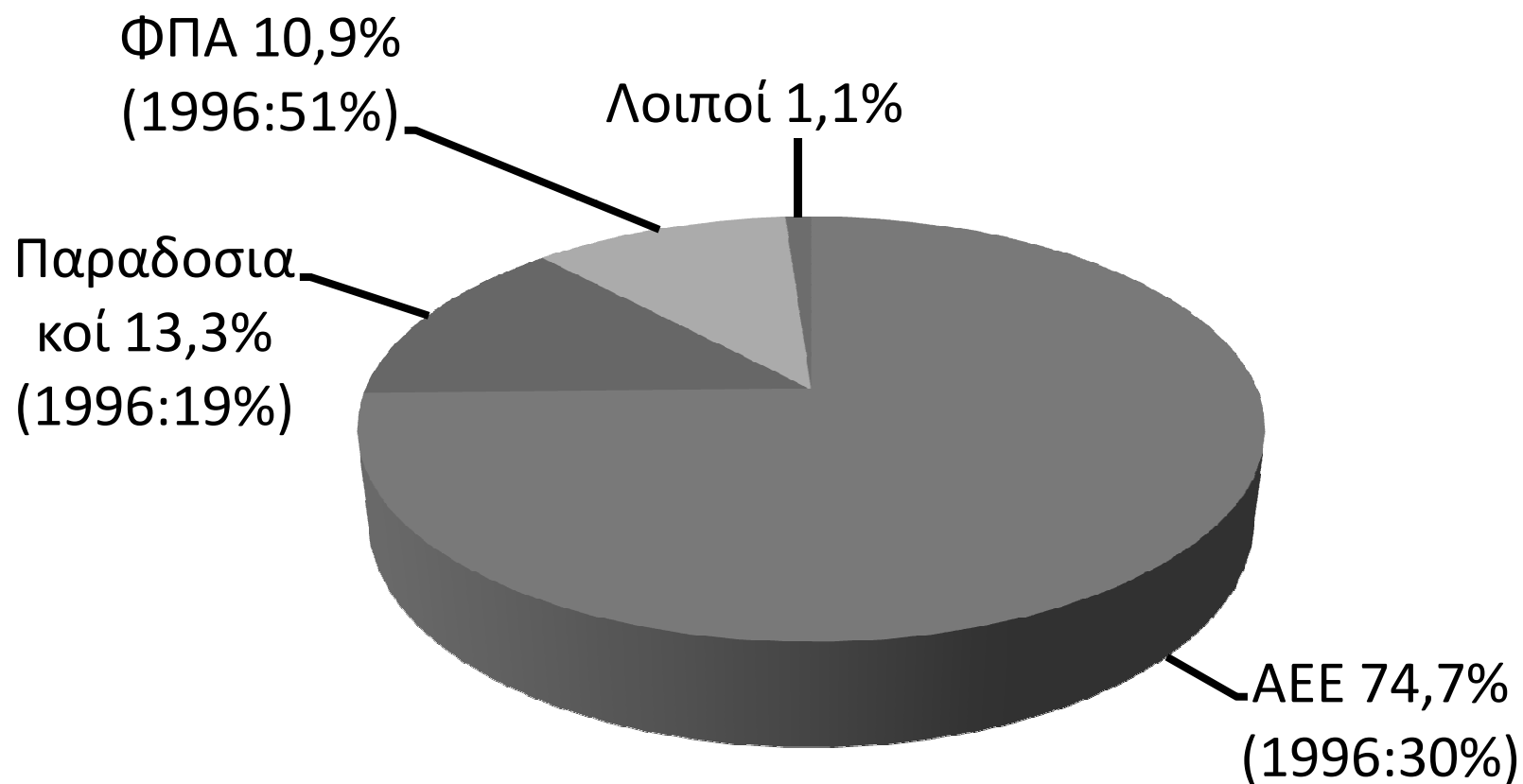
(¹) Πλεόνασμα του προηγούμενου οικονομικού έτους και διάφορα.

Πηγή: Λογαριασμός διαχείρισης 2001.

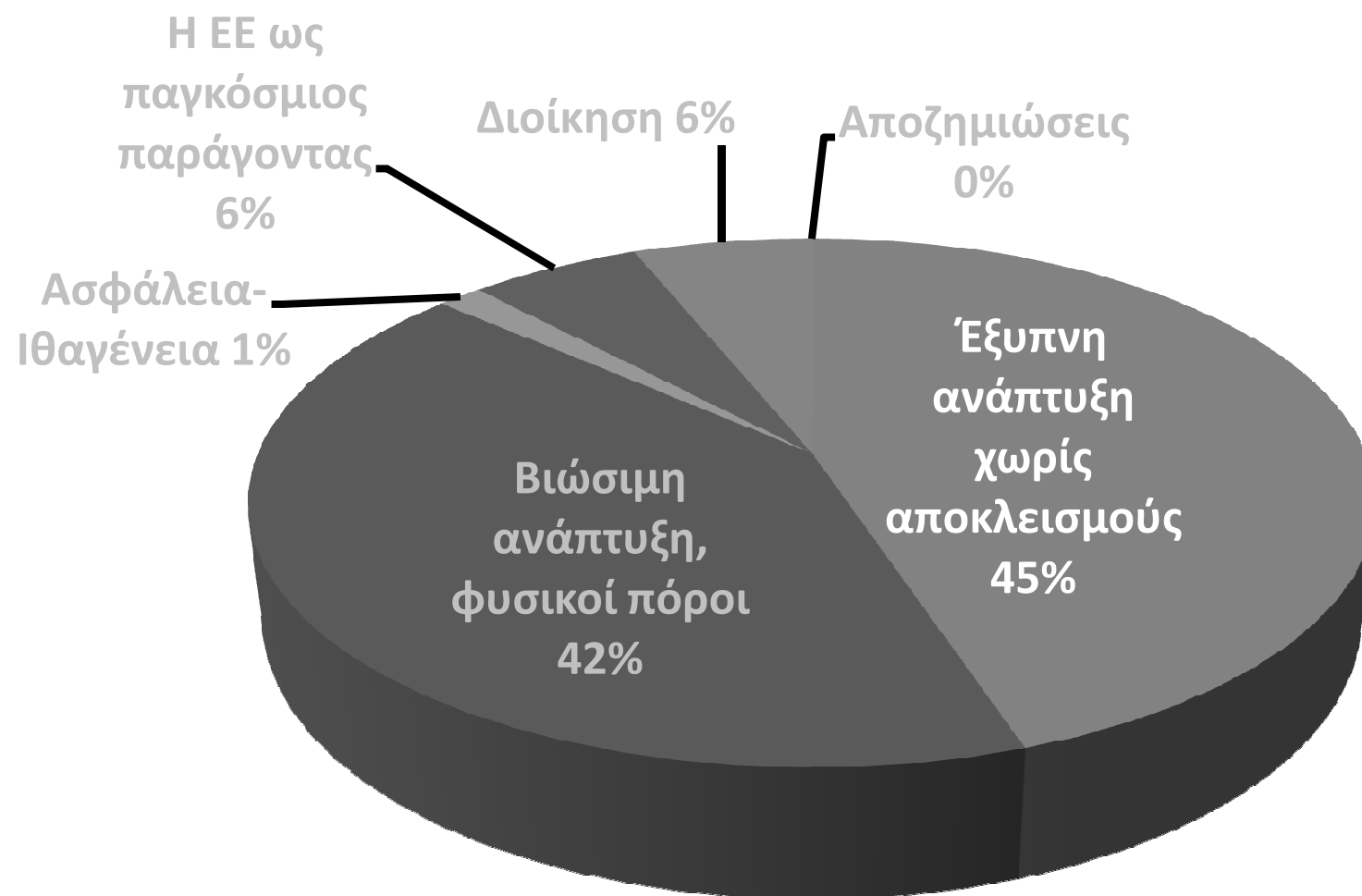
Πηγή: Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2001:14

Έσοδα π/υ (%)

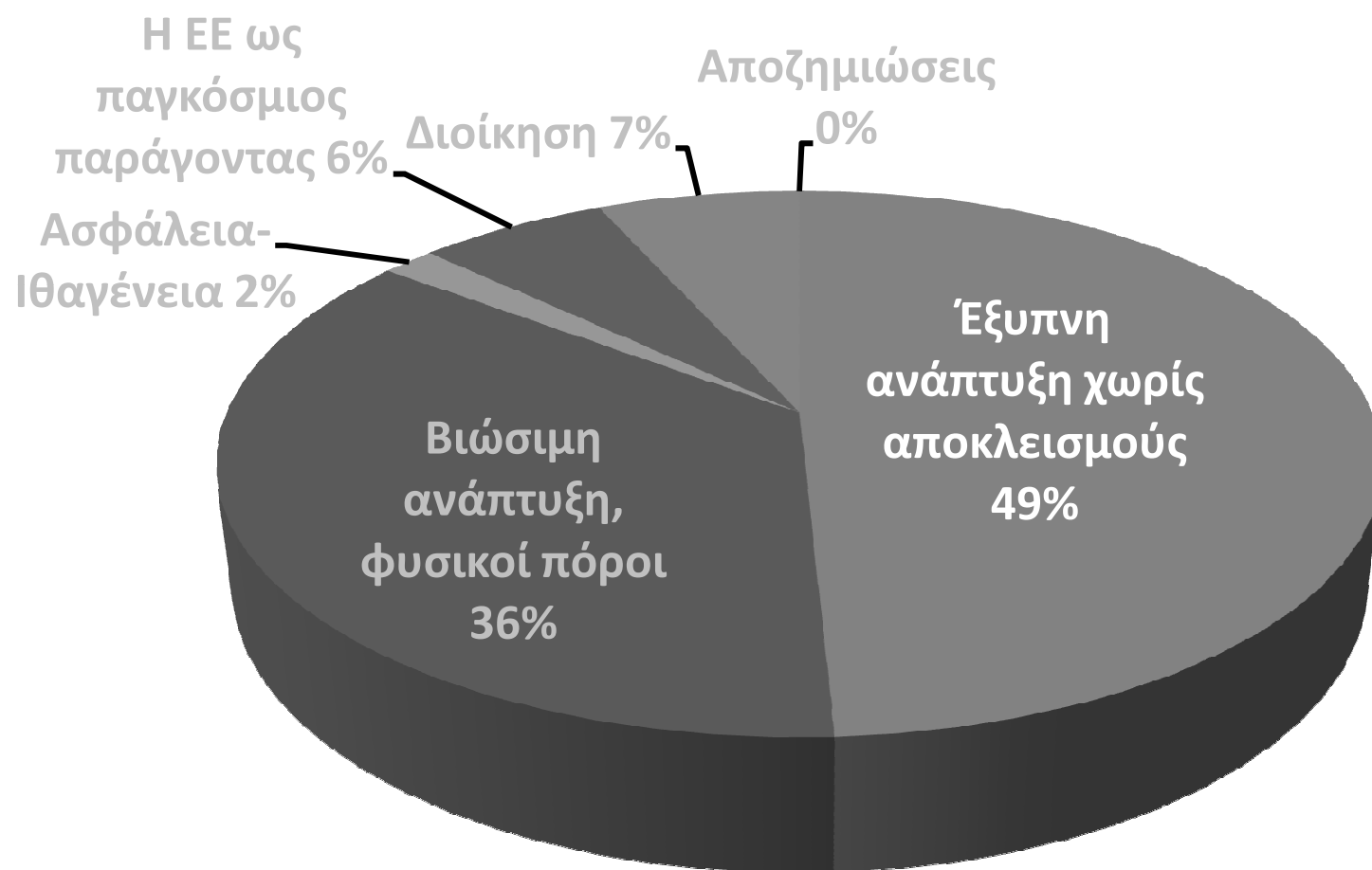
2011 (vs 1996)

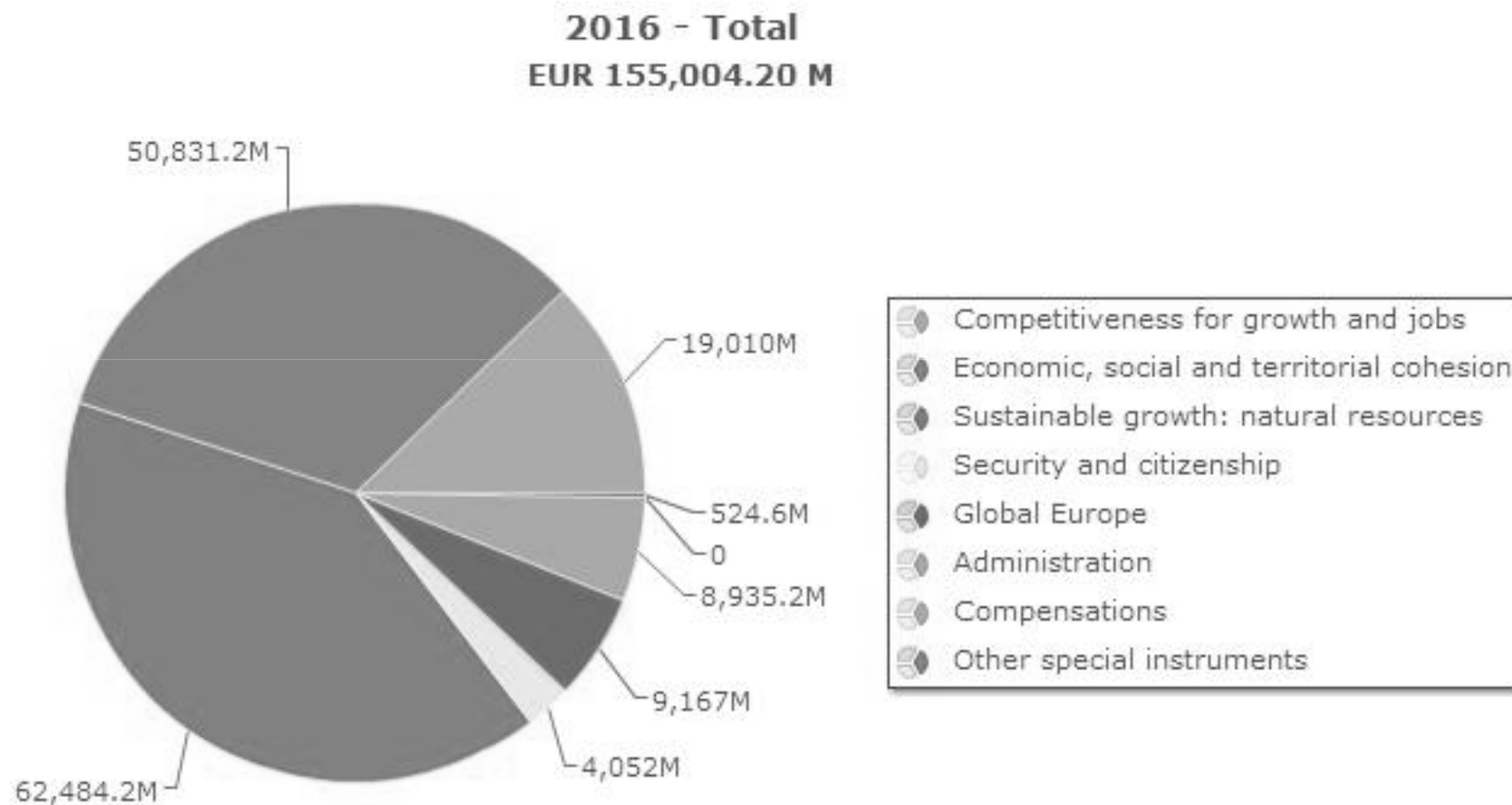
Κατανομή 2014 (ΠΔΠ 2014-20, ετ.β.: 2011)

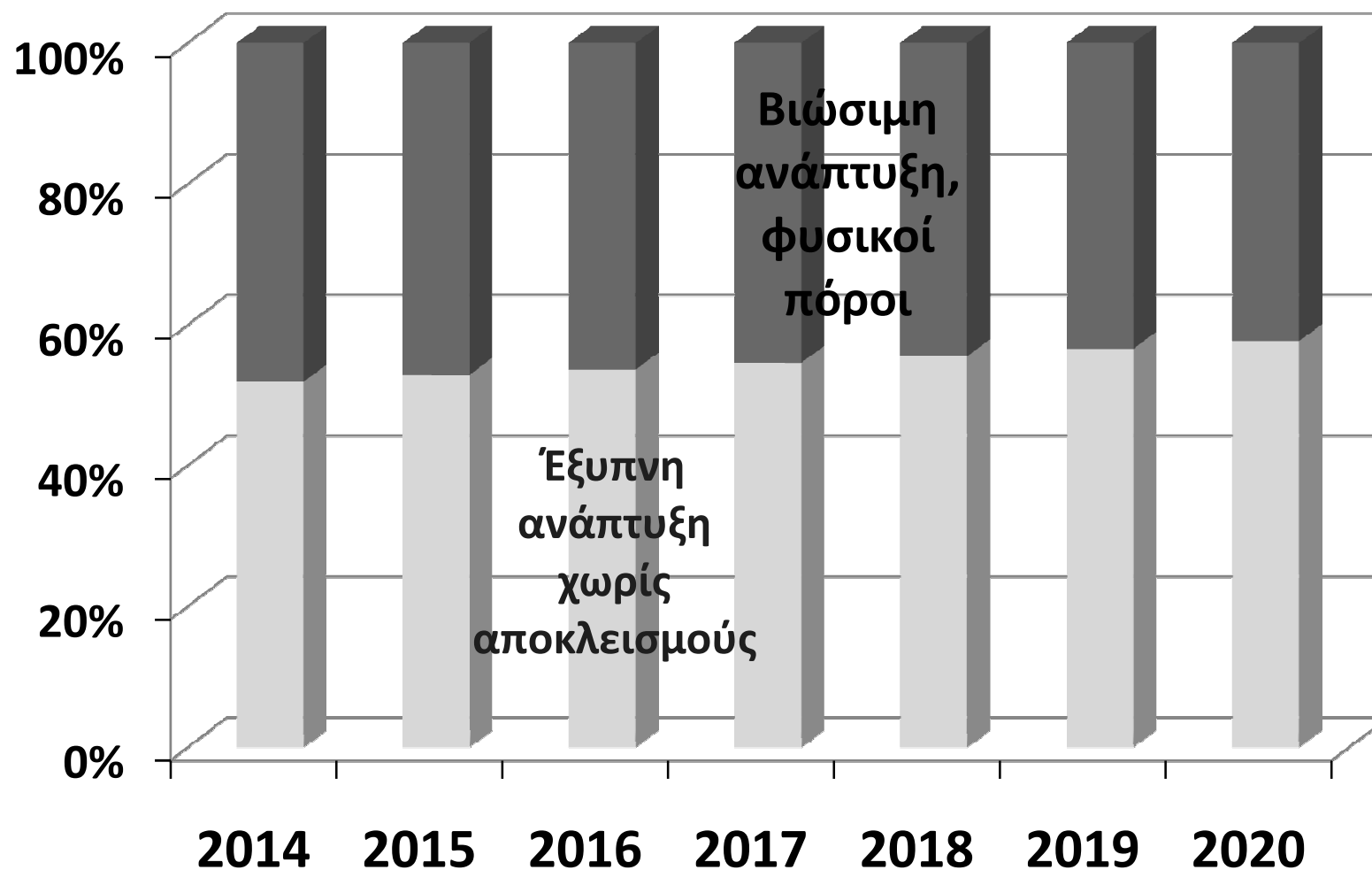
Κατανομή 2020 (ΠΔΠ 2014-20, ετ.β.: 2011)

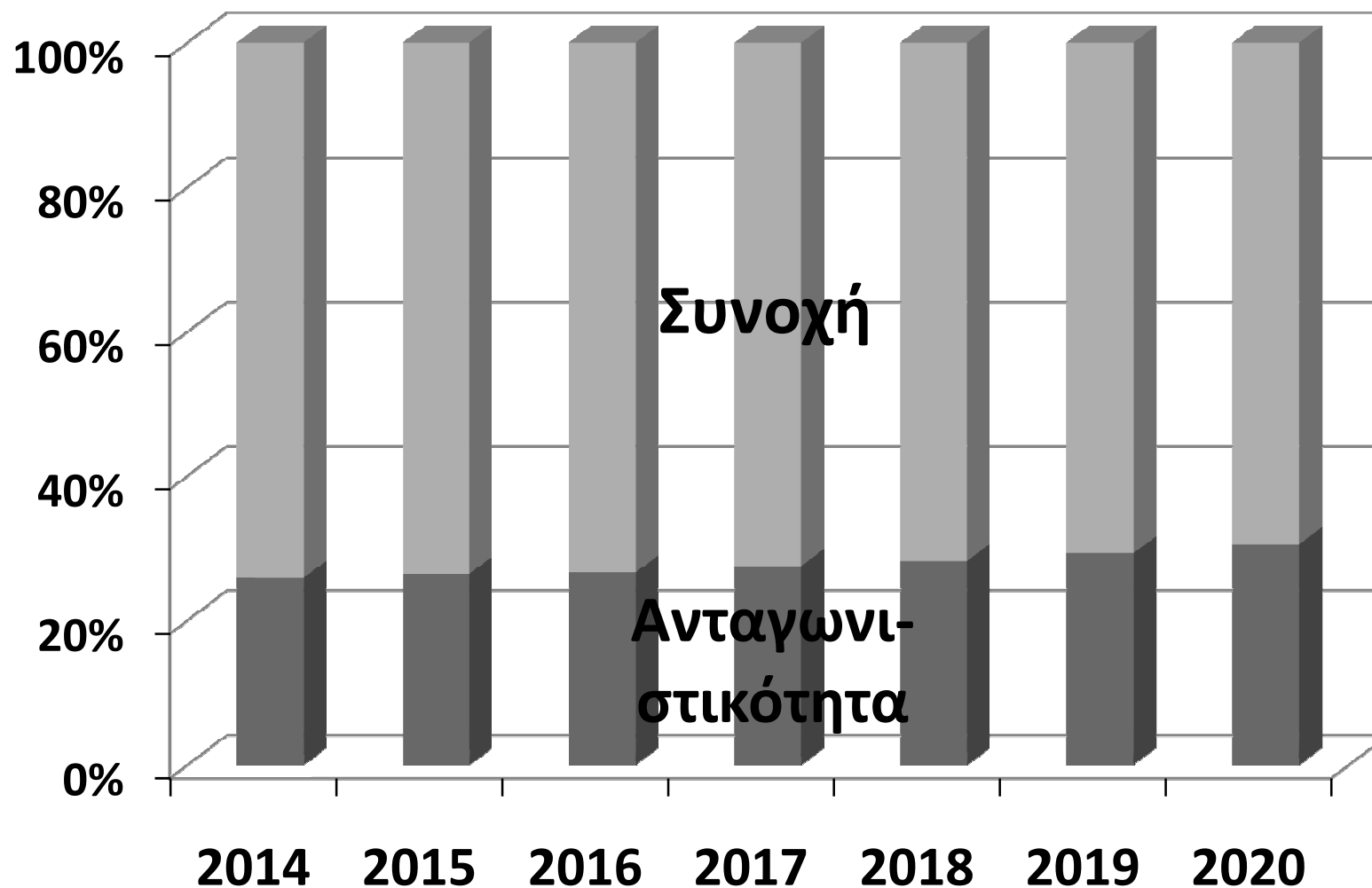
Προϋπολογισμός 2016

Μερίδια 2 τομέων, ΠΔΠ 2014-20

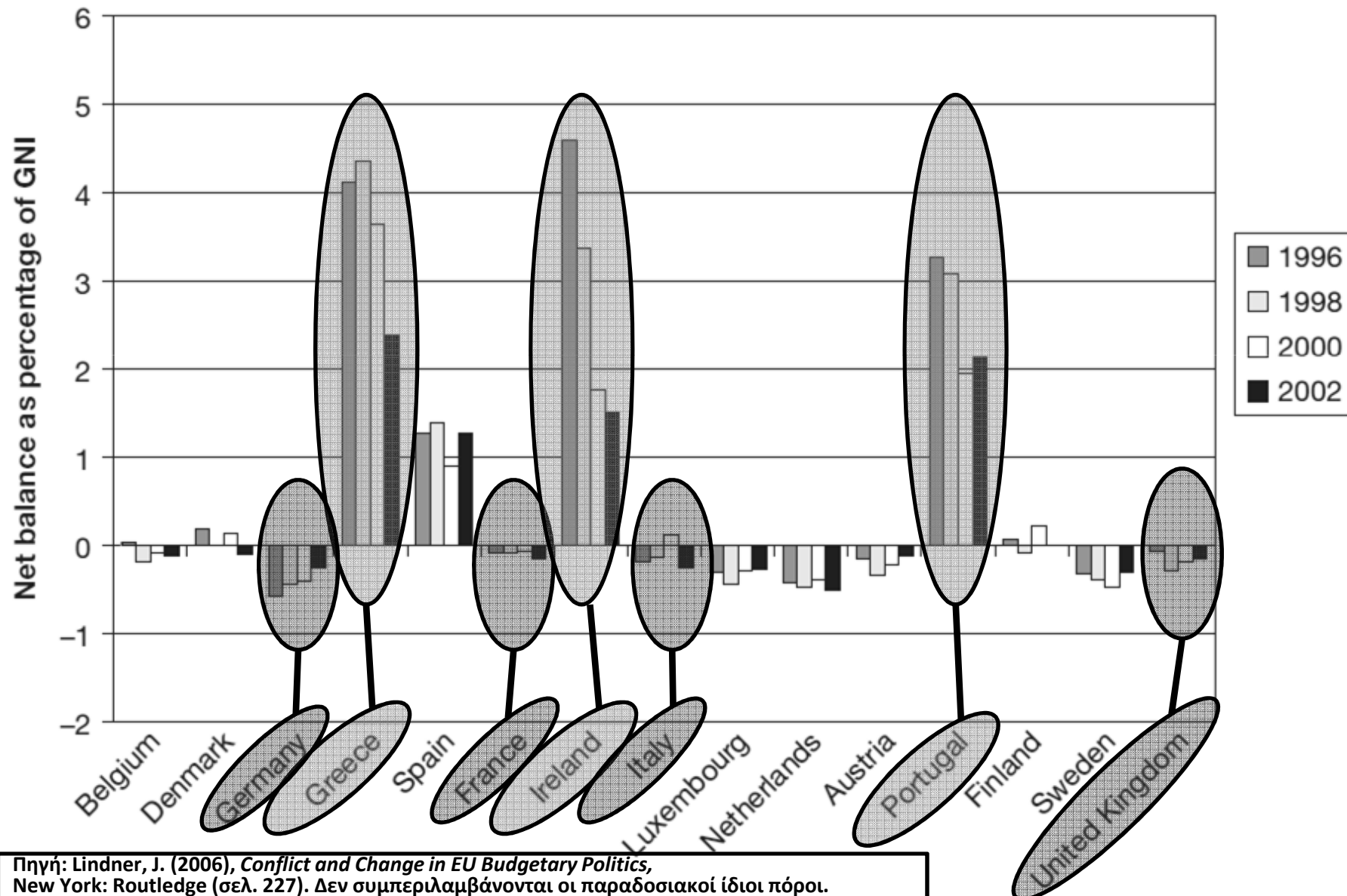

Έξυπνη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, 2014-20

i ii iii iv

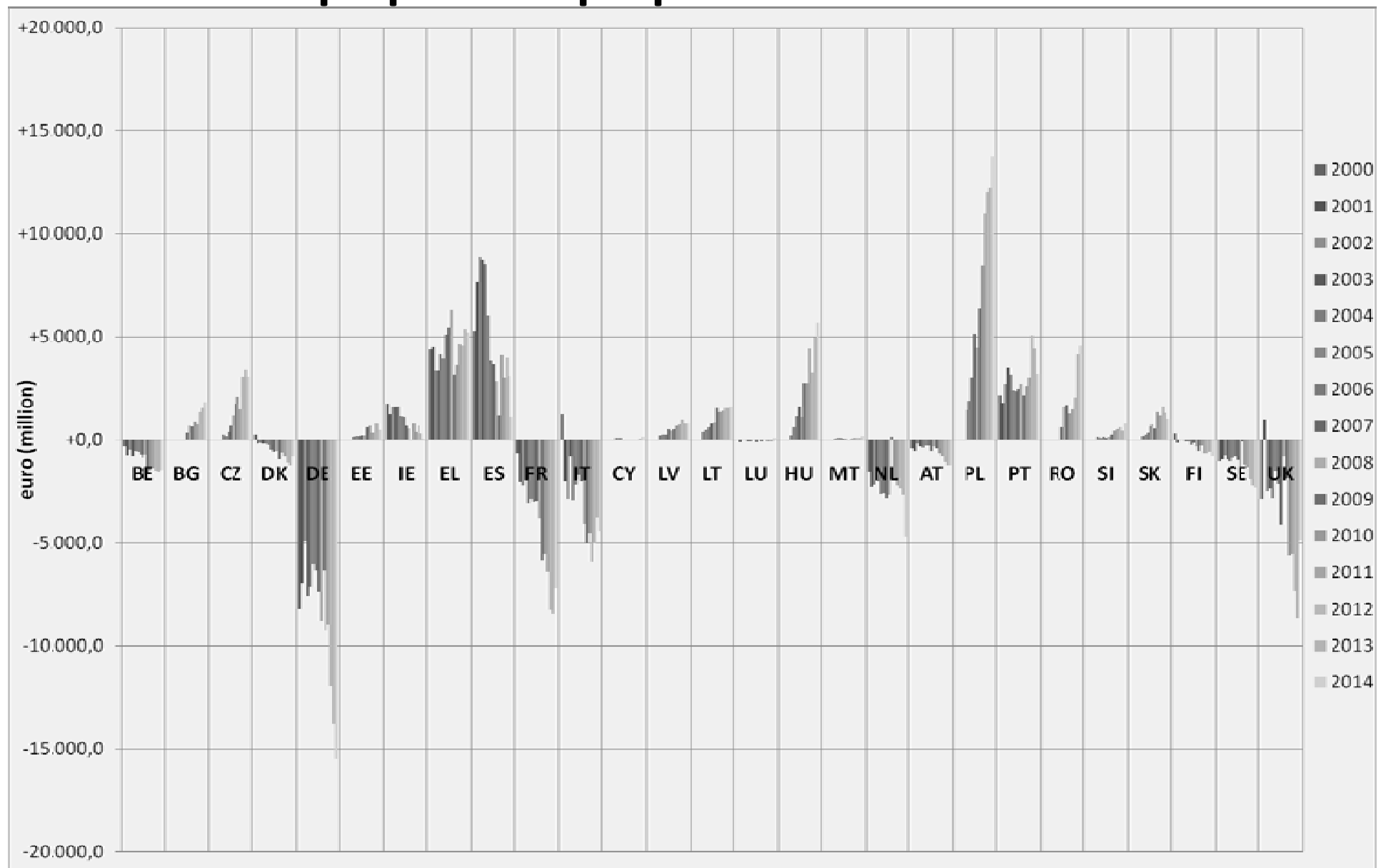
Καθαρή θέση κρατών (% ΑΕΕ κρατών) 1/2

Πηγή: Lindner, J. (2006), *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*, New York: Routledge (σελ. 227). Δεν συμπεριλαμβάνονται οι παραδοσιακοί ίδιοι πόροι.

i ii iii iv

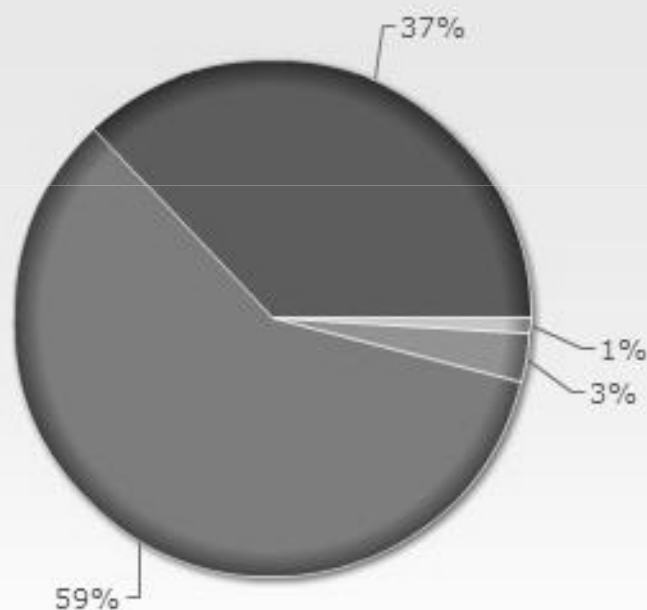
Καθαρή θέση κρατών (% ΑΕΕ κρατών) 2/2

Πηγή: European Commission (2015) (DG Economics and finance, επεξεργασία στοιχείων).

Προϋπολογισμός ΕΕ και Ελλάδα

Χρηματοδοτήσεις της ΕΕ στην Ελλάδα (2013)
7,2 δισ. ευρώ

- Γεωργία και αγροτική ανάπτυξη
- Περιφερειακή πολιτική
- Ανάπτυξη και απασχόληση
- Ιθαγένεια, Ελευθερία, Ασφάλεια και Δικαιοσύνη

Καταληκτικές παρατηρήσεις 1/2

- Από τη δεκαετία του 1950 το μέγεθος του π/υ της Ε.Ε. έχει αυξηθεί σημαντικά
 - Προοδευτική θέσπιση ίδιων εσόδων
- Ο π/υ έχει συγκριτικά περιορισμένο μέγεθος
 - $\text{---} < 1\%$ Α.Εγχ.Π. Ευρωπαϊκής Ένωσης
 - Μείζονα πεδία δημόσιων πολιτικών χρηματοδοτούνται εθνικά (π.χ. άμυνα, κοινωνικές πολιτικές)
 - Αντανάκλαση δημοκρατικού ελλείμματος
- Οριακά μειωμένο ΠΔΠ (2014-20) για 1^η φορά

Καταληκτικές παρατηρήσεις 2/2

- Το μεγαλύτερο ποσοστό δαπανών (~75-80%) του π/υ αφορά πολιτικές συνοχής (έξυπνη ανάπτυξη) και γεωργίας (φυσικών πόρων)
- Δεν επιτρέπεται έλλειμμα ως δημοσιονομικό αποτέλεσμα
 - Ο π/υ πρέπει να είναι ισοσκελισμένος (Α310 ΣΛΕΕ)
(Αρχή του ισοσκελισμένου π/υ)
- Πλέον, το υψηλότερο έσοδο του π/υ προέρχεται από τον πόρο του ΑΕΕ
- ΠΔΠ: μεσοπρόθεσμο εργαλείο προγραμματισμού

Ενδεικτικές πηγές

Manuele Citi (2013), EU budgetary dynamics: incremental or punctuated equilibrium?, *Journal of European Public Policy*, 20:8, 1157-1173.

Mikko Mattila (2006), Fiscal transfers and redistribution in the European Union: do smaller member states get more than their share?, *Journal of European Public Policy*, 13:1, 34-51.

Robert Ackrill & Adrian Kay (2006), Historical-institutionalist perspectives on the development of the EU budget system, *Journal of European Public Policy*, 13:1, 113-133.

Lindner, J. (2006), *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*, New York: Routledge.

Nugent, N. (2012), *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Επιμ.: Μ. Μενδρινού, Αθήνα: Σαββάλας. (κεφ. 22 για τον Προϋπολογισμό)

Μαραβέγιας, Ν. και Μ. Τσινισιζέλης (2007) (επιμ.), *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση - Οργάνωση και πολιτικές: 50 χρόνια*, Αθήνα: Θεμέλιο. (κεφάλαιο Δ. Β. Σκιαδά για τον Προϋπολογισμό της Ε.Ε)

Επίσης:

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση

<http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=theme1.html>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Προϋπολογισμού

http://ec.europa.eu/budget/index_en.cfm

...ευχαριστώ για την προσοχή σας